

ԱՐՁԱՔԱՆԵՐ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԳՈՒՐՍ ԵՒ ԳԱԼԻՍ ԿԻՒՐՈՒՄԵՆՆԵՐ

Տարեկան բաժանորդագրելին է հիշել ըստ ընդունված է «ԱՐՁԱՔԱՆԵՐ» խմբագրատանը և Կենտրոնական Գրավաճառանոցում: Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ. Редакция „Арцаганкь“.

Առանձին համարները 10 4.

Ցայտարարութիւնների բաւին 2 4.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ:

Մօտակայ արևելեան հարցը:—Ներքին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ խմբագրին: Բերլինի դաշնագրի 61 յօդուածը: «Արձապանք»: «Մշակ» լրագրի ժամանակաւոր դադարումը:—Կ. ՊՕԼԻՍ: Կաթողիկոսական լիազօր յանձնախումբը:—Ֆէլի-էՏՕՆ: Տաճիկներ լվիէնայի առաջ:—ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ՄՕՏԱԿԱՅ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

(Spectator անգլ. լրագիրը Տաճկական Հայաստանի մասին)

Անկարելի է որ Եւրոպան միանգամայն անուշադիր թողնէ Հայոց պահանջները: Տէրութիւնները խոստացան Բէրլինի վեհաժողովում այս ազգի համար մի բարեկարգ տէրութիւն ապահովել. այսուամենայնիւ Տ. Հայաստանի վիճակը օրստօրէ վատթարանում է: Կ. Պօլսոյ կառավարութիւնը միանգամայն անփոյթ է: Փաշաները երևի, երկիրն կորած են համարում, և բոլոր ազգաց պաշտօնական զգացուցիչքն միաձայն վկայում են, որ այդ երկիրը մի կողմապետ ասպարէզ է դարձել: Դատաստանը ակնյայտի կերպով գնում և ծախում է. անկարգութիւնը այն աստիճանի է հասել՝ որ առևտուրը և երկրագործութիւնը միանգամայն անկարելի են դարձել. և հայը երբ մի պաշտօնատարից հարստահարւում է, բոլորովին զուրկ է օգնութիւնից: Եւրոպական խոստումը աւելի դառնացրել է փոխանակ թեթևացնելու ժողովրդական չարչարանքը, հարստահարողներին յոյս է ներշնչել, իսկ հարստահարողներին նախանձոտ երկիւղ է ազդել: Այս դրութեանը պէտք է վերջ դնուի և շատ կարևոր է որ խնդիրը լուծուի նախ քան լօրդ Դիւֆե-

րինը Կ. Պօլսը թողնէ: Թիւրքերն քաջ գիտեն որ նա խաբուող մարդ չէ, որ հաստատակամ է և իւր տէրութեան հաւատարմութիւնը վայելում. մինչդեռ ռուսներն հասկանում են որ նա նոցա հասկանում է: Նոյն իսկ ներկայ հանգամանքներն հակառակ չեն մեր լիշուած խնդրի լուծման, որ այնքան դժուարին չէ որքան երեւում է: Եւրոպացոց մեծ մասն ոչինչ փոյթ չ'ունի Հայաստանի համար: Նոքա ցանկանում են իրանց խոստումը պահել, նաև ցանկանում են հովանաւորել մի ժողովրդի, որ Ասիայի մէջ միակ քրիստոնեայ ազգութիւնը լինելով, լուսաւորեալ անձանց համակրութիւնը դրաւում է դէպի ինքը. նոքա ամենեւին նպատակ չ'ունին Թուրքիային օգնելու, բայց չեն ցանկանում դրամով կամ ազդեցութեամբ օգնութիւն հասնել Հայերին: Սակայն երկու տէրութիւնները ջերմ համակրութիւն են յայտնում.—բրիտանական տէրութիւնը՝ որ կամենում է Հայերին անկախ անել և ռուսները, որ բացի իրանց համակրութիւնը բոլոր քրիստոնէից համար, որոնք մահմետական լուծի տակ են, շատ կը ցանկանային նոցա (Հայոց) ընդհանուր ազգն իրանց ազդեցութեան ներքոյ ձգել. նոքա Հայերին պատւում են՝ բարձր ստատիճանների են հասցնում, և փոխարէն նոցա որպէս և բոլոր եւրոպացւոց առաջին ամենամտերիմ բարեկամք են հանդիսանում: Ընդհանուր Ասիայի մէջ Կ. Պօլսուց մինչև Պեկին՝ Հայերն ռուսաց հետ բարեկամ են, և որովհետև ամեն տեղ ճանապարհորդում են՝ և միմիայն քրիստոնեայ ազգն գոլով որոնց ասիացիք իբր ոչ-եւրոպականք են ճանաչում՝ և ամեն տեղ ամենիցը ճարտար են դուրս գալիս, ուստի նոքա անգին դաշնակիցներ են: Ուրեմն եթէ այս երկու տէրութիւնքն համաձայնուեն, Եւրոպայի բանը խաղաղ է, և սոցա համաձայնութիւնը անկարելի չէ: Այլ եթէ սոքա միմեանց նախադասեն գործը ցանկալի ընթացքը չի ստանալ, որովհետև սուլթանը մէկը միւսին յանդիման կը կանգնեցնէ, մինչդեռ եթէ համաձայնուեն՝ նորա պալատի ճնշումը պէտք է ան-

դիմագործ լինի: Յետոյ վիճելու պատճառ չի լինել: Ռուսաց տէրութիւնը ներկայումս չէ կամենում գրաւել Տաճկ. Հայաստանը. սա ծանրաբեռնուած է զանազան տեսակ գործերով, դրամական դժուարութիւններով, և գոհ կը լինէր եթէ Հայաստանին միայն թոյլ տային որ ինքիւրան կառավարէր: Իսկ այսքանը բրիտանացոց ևս բաւականութիւն կը տար և Հետևաբար Հայոց ինքնօրինութիւնը (autonomy) այն առիթն է, որի Համար երկու տէրութիւնը ևս կարող են ձեռք ձեռքի տուած գործել: Այսպիսի դիպուածում՝ ոչ մի խոստում Բ. Դրան կողմից ամենափոքր արժէքն ևս չի ունենալ: Ամէն բարեկարգութիւն, եթէ շնորհուի ևս Թիւրքիայի կողմից, դարձեալ Հին դժուարութիւնները առաջ կը բերէ. Հայերը իբրև քրիստոնեայք տաճկի Համոզմամբ արժանի չեն զուրանի Համեմատ Հաւասար իրաւունքներ վայելել և քանի որ մահմետականք երկրի կառավարիչներն են մնալու այդ իրաւունքը անկարելի է իրագործել: Ինքը սուլթանը չէ կարող մի Հայի վկայութիւն այնպիսի վաւերութեամբ ընդունել, ինչպէս մի՛ մահմետականին, ուստի ամեն դատաստանատուն լի է մի շարք անիրաւ երևոյթներով: Միակ Հնարաւոր դարմանը՝ ինքնօրինութիւնն է. և այն ինքնօրինութիւնն է՝ Կամ Ռումելիական ձեռով և կամ այն ինչ որ Լիբանանն է վայելում և այդ բանի Համար երկու տէրութիւններն ևս պէտք է աշխատեն, թէպէտ և պարզէ որ երկուսն ևս բաւականին գործ կունենան կատարելու: Սուլթանը կ'մաքառէ մի ստիական նահանգի Համար աւելի քան մի եւրոպականի: Արդէն Եգիպտոս և Լիբանան կորցրել է և կ'ախենայ որ մի ուրիշ այդպիսի ասիական կորուստ՝ իւր իսկ մահմետական Հպատակաց ազատ լինելու ցանկութիւնը շարժի: Նա չէ կամենում որ մի ազգ՝ որ մինչև ցայսօր տես թէ փաստաբանի պաշտօն է կատարել տիրողների Համար, այժմ իւր ձեռքիցը գնայ՝ կամ թէ տեսնէ մի ինքնօրէն պետութիւնը՝ իւր թագաւորական ամեն անկիւններէն իւր ամենաարդիւնաւոր Հարկատու Հպատակներին դէպի ինքն է քարշում: Նա երկիւղ կ'կրէ օսմանցիներից, որոնցով իւր աթոռն է պահպանում, և որք ամէնը Հաւատում են, որ մի յաղթեալ երկիր վերադարձնելն առանց պատերազմական տախտան, մի մեծ նախադրեալ է: Հասկանալի է ուրեմն, որ մի մեծ ճնշումն պէտք է գործ դնուի: Անգլիական տէրութիւնը Թիւրքիային չի օգնել պատերազմելու Հայերին գերութեան մէջ պահելու Համար, ռուսաց տէրութիւնը կարող է իւր ոյժով վախեցնել, որ ինչպէս սուլթանը քաջ գիտէ, շատ շուտով կարող է գործ դնուի: Ռուսաստանը Հիմայ ռումանական թոյլատուութիւն չունի Հարցնելու յառաջ քան թէ իւր սահմանադիւրսն անցնելը, Հիմայ մի Դանուբ գետ չկայ, որ իրան թշնամուցը բաժանէ: Թիւրքիան իւր արքունական մուտքն առանց՝ կազմակերպութեան, իւր պաշտօնատարներն առանց վարձա-

տրութեան, և իւր ողորմելի կերպով պահպանուած զօրքով, կարող չէ պատերազմ բանալ, մինչդեռ մի ճակատամարտ Հայաստանում կարող է սուլթանի աթոռը քակել: Թիւրքիան շատ գոհ կ'լինի եթէ նորան յանձնուի գլխաւոր հովանաւորութիւնը երկրի վերայ և այդ Եւրոպան չ'ի մերժիլ. և Տաճկա-Հայաստանը ազատութիւն գտնելով՝ կարող կ'լինի մի Հարկ տալ, որ մեծ ուրախութեամբ կ'ընդունուի սուլթանի սնանկացած արքունական գանձարանումը: Գուցէ Հարկ լինի մի որոշեալ ձևով ճնշումն գործ դնել, բայց սուլթանը վերջումը պէտք է յաղթուի, ինչպէս եղաւ այդ Մօնտենէզըրօի Թեսալու և Եգիպտոսի վերաբերութեամբ, և երեք ամիս բաւական կ'լինէր Տաճկ. Հայաստանը ազատելու: Սա մի աշխատելու արժանի վախճան կ'լինէր, որ Լօրդ Դիւֆէրինը իւր ծանօթութեամբը Պետրբուրգի և Կ. Պօլսոյ Հետ և իւր յատուկ փորձառութեամբը այսպիսի գործքերում կարող կ'լինէ գլուխ բերել, թէև չենք կարող պարծենալ «Times» ի Հետ, որ լոկ խօսակցութիւնները կարող լինի սուլթանի վերայ ազդել: Դեռ լսած չենք որ ով և իցէ լոկ խօսակցութեան միջոցով իւր տիրեալ երկիրը ձեռքից թողնէ. և յամառութիւնը այն յատկութիւնը չէ, որից թիւրքերը զուրկ լինեն: Ինչևիցէ բանազնացութիւնները բրիտանացոց նպատակը պարզ ցոյց կտան և Լօրդ Դիւֆէրինը այս օգուտը կունենայ, որ գոնէ միանգամ ևս սուլթանը կ'Համոզուի որ բրիտանացոց միայն շահախնդրութիւնը չէ առաջնորդում: Տաճկ. Հայաստանը բնական սահմաններ չունի—ապա թէ ոչ մինչև Հիմայ նա արդէն ազատ կ'լինէր և ոչ թէ ճանապարհ անցուղարձ անելու:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳԻՐՆ

Պ. Լամբարդը.

Կովկասի «Հայոց Բարեգործական Բնիկերութեան» Խորհուրդը խոնարհաբար խնդրում է ձեզնից, շնորհ անել ձեր Թերթում ղեկագլու յօգուտ Բնիկերութեան ապրիլի 2-ին տուած նուազահանդէսի Հաշիւը ըստ Հետեւեցի.

Մ ու տ ք. — Տոմարներ ծախուելուց գոյացել է ընդամենը—674—50:

Մ ա խ ք. — Երգիչ Բախտիկիւն վարձ է տրուել 60 ր. Օրկէստրին 125 ր.

«Կաւկաս» և «Թիֆ. Պայտարարութիւնք» լրագրիւն, յայտարարութեանց Համար 15 ր. 24 ր.

Քնդամենը, ծախք, 200 ր. 24 ր.

Հանելով ծախքը մատքից, մնացել է յօգուտ Բնիկերութեան զուտ արդիւնք 474 ր. 26 ր.:

Ընդամեն Խորհուրդը պարզ է Համարում Հրոտարակել, որ մեծապատիւ պ. Յովհաննէս Փիթոյեանց ոչ միայն ձրիաբար ընձեռել է ամուսնին Թատրոնը. այլ Հանդիմ-

Համար, այլև թատրոնի լուսավառութեան, տոմոսակներ և աֆիշներ տպելու, ծառաների պահապանների և ժանդարների համար եղած ծախսերը, ինքն իւր անձնականից է հոգացել, որոյ համար Խորհուրդը մատուցանում է նորան իւր խորին շնորհակալութիւնը:

Նախագահ Աղէսանի Անանի
Քարտուղար Ա. Նալբանդ

* *

Նայէ Ծրայէ Բրեւէ լրագիրն՝ Հայաբնակ գաւառաց մէջ մօժուելիք բարենորոգմանց վրայ թափալ լրագրոյն վերջին օրերս հրատարակած կարեւոր յօդուածին վրայ խօսելով կրնէ. «Ստուգել մեծ տէրութիւնը Պէրլինի դաշնագրին ճշգրտութեան գործադրութիւնը Բ. Գոնէն պահանջելու իրաւունք ունին. բայց Գոնէն ալ իր կողմէ ոչ նուազ իրաւունք ունի պահանջելու որ մեծ տէրութիւնք ևս թուրքոյ նկատմամբ իրենց յանձն առած պարտականութիւնները կատարեն»:

Արդէն երկար ժամանակէ որ Օսմանեան արտաքին գործոց նախարարը պատասխան կ'սպասէ այն ծանուցագրոյն, զոր Ներսիսեան տէրութեանց ղրկած էր՝ Պալքանեան պետութեանց կողմէ թուրքոյ պարտոց մասնակցութեան խնդրոյն լուծումը խնդրելու համար»:

Մինչև ցարդ միայն լուսեցաւ թէ Կ. Պոլսոյ Աւստրիական դեսպանատան մէջ դեսպանախորհուրդ մը պիտի գումարուէր որոշելու համար թէ Օսմանեան պատուիրակ մը պէտք է մասնակցի խորհրդակցութեանց թէ ոչ. ահա այս է բոլոր եղածը»:

* *

Էջորէն իւր շարքի աւուր թուով յօդուած մը կը հրատարակէ թուրքոյ երրակի դաշնակցութեան մասնակցելու պատահականութեան վրայ, և յայտնելէ չետոյ թէ այս պատահականութիւն տէրութեան Ներսիսեան գաւառաց համար միայն կարեւորութիւն ունի, իսկ թուրքոյ գլխաւոր գործութիւնը Փոքր Ասիոյ կողմն է, կ'ըսէ թէ Փոքր Ասիոյ բարենորոգմանց խնդիրն այս պահուստ անգլիական կառավարութեան ուղղութիւնը կը գրաւէ, և «Լոնտոնի նախարարական թերթերն այս խնդրոյ վրայ կը վիճաբանին այնպիսի ազատութեամբ մը, որ աղէկ նշան մը չհամարուիր: Սակայն գուշակութիւնը չկրնար սպառնալից բան մը ունենալ, եթէ թուրքիա նորէն ձեռք առնու խնդրն այն ոգով, զոր կը կրէր 1878 յունիս 4ի դաշնագիրն ստորագրած ժամանակ, ինչպէս նաեւ այն պայմանն (ճշգրտագործը) որ Պէրլինի դաշնագրէն բխեցաւ: Յետոյ պատահած դէպքեր մթապնեցուցին այն գաղափարն՝ որ այն ժամանակ Բ. Գոնէն ունեցած ոգւոյն կ'առաջնորդէր. բայց փրկութիւնը կը գտնուի մէզը փարատելով և խնդիրը՝ կնքեալ դաշնագրութեանց հղոր և պայծառ լուսովը նկատելով»:

* *

Պ. Բժիշկ Մերիմանեանը 'ի չիշատակ իւր Հանգուցեալ հօր Միքոյն Դաւթեան Մերիմանեանի, ուղարկել է խմբագրութեանս 5 ռուբլի Արձագանքի մի օրինակ ուղարկելու որեւէ փառական ուսումնարանին, պարտաւորուելով միևնոյն ժամանակ նոյն գումարը ամենայն տարի նուրբել նոյն նպատակով:

Խմբագրութիւնս կարգադրել է ուղարկել Արձագանք

Ձաղախութիւն գրելի ուսումնարանին, ուր արդէն տարուցս սպառնաց ուղարկում է կանոնաւոր կերպով:

* *

«Մշակ» լրագիրը մի յայտարարութիւն է ցրուել իւր բաժանորդներին, որով յայտնում է, թէ մի առ ժամանակ «Մշակը» չի հրատարակուել:

4. ՊՕԼԻՍ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿՍՆ «ԼԻԱԶՕՐ» ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԻԸ

(Նամակ «Մատիսին» ուղղած)

. . . Խմբագիր.

Կաթողիկոսական խնդիրը Հայոց ազգին մեծ խնդիրներէն մէկն էր. Ազգային ժողովոյ վերջին օրերս բռնած ընթացքէն ևս այնպէս կ'երևէր թէ նա ալ մեծ կարեւորութիւն կուտայ այն խնդրոյն: Բայց սակայն այդ ժողովոյ վերջին նիստին մէջ տրուած որոշում մը դժբաղդաբար ցոյց կուտայ մեզ թէ կամ այդ խնդրոյն տրուած կարեւորութիւնը շինծու է, կեղծ է, կամ Ազգ. ժողով ու Սահմանագրութիւն մեզ համար բնաւ ու է լուրջ նշանակութիւն չունին, այլ կը գործածուին իբրեւ միջոց զանազան բտարոտի նպատակներ սքօղելու:

Խօսքը չերկնցնենք, Ազգային ժողովն իր վերջին նիստին մէջ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր առաջարկութեան վրայ, հետեւեալ որոշումը կ'ընէ. «Ընտրել լիազօր Յանձնախումբ մը, որ պաշտօն ունենայ, ընդ նախագահութեամբ Ն. Սրբազնութեան և գործակցութեամբ Ազգ. Վարչութեան, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան խնդիրը քննել և խորհուրդէն համաձայն ազգային բաղձանաց, իւր համարատուութիւնն Ազգ. ժողովոյ բերելու պայմանաւ»:

Հաստատենք թէ Ազգ. ժողովոյ այդ որոշումը ապօրինի է, Սահմանագրական կանոնաց հակառակ է: Նախ Երեսփոխանական հրաւիրագրին մէջ նշանակուած Օրակարգին մէջ «Կաթողիկոսական լիազօր Յանձնախումբ կարգելու» խօսք չկայ. և երկրորդ այդպիսի մի տարօրինակ և ամեն Սահմանագրական սկզբունք ի հիմանց տապալող որոշում մը օրինակ մեծամասնութեամբ անգամ կարելի չէ տալ, մինչդեռ միայն տասնեմէկ (11) քուէով տրուած է, այսինքն այնպէս ինչպէս որ կ'որոշուին՝ ըստ 51 յօդուածի Ազգ. ժողովոյ ներքին Կանոնագրութեան՝ «այն խնդիրներ, որք ուղղակի ազգային չեն, այլ սոսկ ազգային գործողութիւնք, (որ) կրնան որոշուիլ ի ներկայութեան ո՞ր և է թիւի անդամոց»:

Առաջը կ'ըսէ թէ արագ երթալը օգուտ չունի, պէտք է ժամանակին ճամբայ ելնել: Մենք միշտ ուշ

ճանապարհ կ'ելնենք, ախինքն միշտ ուշ կ'սկսինք գործը և միշտ հապճեպով կը կատարենք զայն: Կաթողիկոսական խնդիրը թէև կրնար Յ—4 ամիս առաջ սկսուիլ, բայց այժմ ալ շատ ուշ մնացած չէինք, այդչափ իրար անցումի բան չկար, քանի որ Կաթողիկոսի ընտրութիւնը 1884 մայիսին պիտի կատարուի. այսչափ ուշ մնալէ ետք՝ կարելի էր ամիս մ'ալ ուղարկել և օրինաւորութեան ու ազգային իրաւանց համաձայն գործ տեսնել, և ոչ թէ յօնք շինելու տեղ աչք հանել:

Առարկութիւն եղեր է թէ խնդիրը փոփոխ է և այլն, և թէ հրապարակական վիճաբանութիւնները կրնան վնասակար լինիլ: Այդ փոփոխ լաւը քանի մը ժամանակէ ի վեր մեծ դեր խաղալ սկսած է: Երբ Պատրիարք, Վարչութիւն կամ կուսակցութիւն մը կ'ուզէ Ազգ. ժողովոյ վիճաբանութեանց իր ուզած ուղղութիւնը տալ կամ իսպառ խափանել զանոնք և կամ խնդիրը կարգադրելու համար՝ չիառնի իշխանութիւն ձեռք ձգել՝ անմիջապէս անոր փոփոխ կէտերը, մեր ազգին փոփոխ վիճակը, քաղաքական հանգամանոց փոփոխութիւնը և այլն, մէջ տեղ կը գլտորէ, և իսկոյն իւր նպատակին կը հասնի:

Ազգ. ժողովոյ կանոնադրութիւնն ալ այդպիսի փոփոխ կէտերը նկատի առած և զանոնք չի վտանգելու համար ի պահանջել հարկին արհաւիր յետ ընել տրամադրած է. բայց այդ կանոնադրութեան մէջ բնաւ չէ ըսուած թէ փոփոխ խնդիրներ կարգադրելու համար չիառնի Յանձնախմբեր կարգելու կամ զանոնք Վարչութեան յանձնելու է: Կրնայ առարկուիլ թէ արհաւիր յետ տեսնու մէջ եղած վիճաբանութիւններն ալ փոփոխ չեն մնար և հրապարակ ելնելով՝ գործին յաջողութեանը արգելք կ'ըլլան. բայց, ըսէք խնդրեմ, միթէ Վարչութեան և Յանձնախմբերու խորհուրդներն ու դիտաւորութիւնները ցարգ երբէք զաղտնի մնացեր են. . . :

Գտնք Յանձնախմբին Ազգ. ժողովոյ իր համարատուութիւնն ներկայելու պայմանին: Այն էս չարագործութիւնն է, համար տալը ծիծաղաշարժ դրութիւն մ'է: Եթէ Ազգ. ժողովն եղած չարագործութեան գոհ չըլլայ, եթէ այդ կարգադրութիւն Ազգին վնասակար և օտարոց օգտակար ըլլայ, ինչ պիտի կարողանայ ընել. եղածն եղած է, շատ շատ դժգոհութեան քուէ մը առաջարկուի Յանձնախմբին դէմ, որ յետոյ ճարպիկ մարդոց ազդեցութեամբ շնորհակալութեան քուէի փոխուի:

Ազգ. ժողովոյ մէջ տեղի ունեցած վիճաբանութիւնները կարծաւոր չափ վնասակար ալ չեն, փասն զի կը տեսնենք որ ամենէն յանդուգն երեսփոխաններն անգամ ալս Կաթողիկոսական խնդրոյն մէջ շատ չափաւոր և խոհեմ ընթացք բռնած են:

Եղբայրներ: Ինչպէս որ երեսփոխան մը սահմանադրապէս իրաւունք չունի իր անհատային երեսփոխանական իրաւունքն ու պաշտօնը ուրիշի մը յանձնելու, այնպէս ալ երեսփոխանական ժողովը իրաւունք չունի

իր հաւաքական իրաւունքն ու պաշտօնը որ և է յանձնախմբի կամ վարչութեան յանձնելու: Եւ ինչպէս Յանձնախմբը կարգելը-ժողովոյ իրաւունքն ու պաշտօնը յանձնախմբին տալ է, որ սահմանադրապէս անկարելի է: Ու և է յանձնախմբը պէտք է գործը չարագործութեան օգտին որոշումները ժողովոյ վաւերացմանը ենթարկէ և կարգադրելէ ետքն ալ իր համարատուութիւնը ներկայէ անոր: Այս է Սահմանադրական ընթացքը, և շատ տխուր ու ցաւալի է որ յաճախ Սահմանադրութեան այսպիսի պարզ և աշխարհածանօթ սկզբնական դէմ կը մեղանչեն նոյն իսկ անոնք որ Սահմանադրութեան անուանով կ'երդնուն, Սահմանադրութեան ամենաջերմ պաշտպաններ կը ձեւանան: Ազգ. ժողովն յաճախ ամենատխուր և ծաղրելի դեր կը խաղայ: Օրերով խնդրոյ մը վրայ կը վիճաբանի. Պատրիարք և Վարչութիւն հեռուէն անտարբերութեամբ կը դիտեն, և երբ կը տեսնեն որ երեսփոխանաց վիճաբանելու փափաքը բաւական յագեցած է՝ յանկարծ խնդրոյն մէջ կը նետուին. «Յարգելի երեսփոխանք, բաւական խօսեցաք—կ'ըսեն—խնդրոյն փոփոխութիւն կը պահանջէ որ ալ լուէք, (կարծես թէ այդ փոփոխութիւնն յայտնի չէր և յանկարծ երևան ելաւ) և գործը մեզի յանձնէք, մենք զայն ազգային բողոքաց համաձայն կը կարգադրենք և յետոյ մեր համարատուութիւնը կը բերենք պատկառելի ժողովոյդ:» Ահա այսպէս վարուեցան Ազգ. ժողովոյ հետ և այս անգամ, և Ազգ. պատկառելի ժողովը այս անգամ ալ չզգաց իրեն տրուած հարուածին կամ աւելի ճիշդն ըսել եղած նախատանայ ծանրութիւնը: Եթէ Սահմանադրութիւն և Ազգ. ժողով ազգին համար օգտակար են՝ պէտք է բոլոր զօրութեամբ յարգենք և պաշտպանենք զանոնք. իսկ եթէ ընդհակառակն համոզուած ենք թէ մեր ազգին համար Սահմանադրութիւն և Սահմանադրական վարչութիւն վնասակար են՝ պէտք է ամենայն տնկեղծութեամբ և քաջութեամբ յայտնենք ազգին մեր այդ համոզումն և առաջարկենք այնպիսի կազմակերպութիւն տալ ազգային իշխանութեան որ ազգին վիճակին աւելի յարմար և հետեւապէս աւելի օգտակար լինի, որով մենք ալ շարունակ Սահմանադրական կատակերգութիւն խաղալու հարկէն ազատած կը լինինք:

Հ. Իֆէնճեան

9 ապրիլ 82

Բէրա—Բանկալթի

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

ՏՄԱԾԻԿՆԵՐԸ ՎԻԵՆՆԱՅԻ ԱՌԱՋ ¹⁾

Պատմական պատկեր

Գործ Դիմիտրի

ԳԼՈՒԽ Զ.

Յ ա Ր Ճ ա կ ու մ ն ք:

Նոյն գիշերը Շտարեմբերգը ընաւ աչքը չփակեց, նորա վերահայեցողութեան ներքոյ՝ արտաքին ամրոցները շինութիւնը և վերանորոգումը հսկայաքաջ առաջ էին գնում:

Միւս առաւօտ նա հրամայեց կանչել բոլոր խորհրդականները և ասնաֆապետները ժողովարան ու ասաց նոցա.

«Սիրելի հայրենակիցներ, մենք պէտք է պատրաստուինք թշնամեաց քաջութեամբ դիմադրելու, ահա այս գիշերը կամուրջները քանդեցինք և դռներն էլ փակեցինք, այժմ մեզ մնում է միայն մեր սեպհական կեանքի, մեր կնօջ և մեր զաւակաց համար կոռելու: Ձեզ յայտնի է, որ ես քաղաքի ընդհանուր կառավարել էմ նշանակուած և կայսեր իրաւունքներն ունիմ և ես գոցա կը գործադրեմ յօգուտ քաղաքի, այո, ես երդում եմ, որ ես պատրաստ եմ արեան վերջին կաթիլս չը խնայելու մեր սուրբ գործի համար, բայց ձեզանից ևս պահանջում եմ, որ դուք վտանգի ժամանակ ամենամեծ հնազանդութիւնը և արիւթութիւնը ցոյց տաք: Ես գիտեմ, որ քաղաքիս քաջերը ևս իմ կարծիքի են, բայց դարձեալ յայտնեցէք բոլոր քաղաքացւոյց, որ ես անհաշիւ եմ, ծոյլերի և անհնազանդների դէմ ամենապիտիւն խտուրթեամբ պիտի վարուիմ, որ ես այդ և դոցա նմանները, առանց անձնաւորութեան նայելու, զինուորական օրինաց համեմատ պիտի դատաւարտեմ: Ուրեմն, եղբայրներ, աջակից եղէք ինձ այս մեծ պատերազմում, թող ձեր քաջութիւնը լինի այն ապառաժը, որի դէմ պիտի խորտակին թշնամեաց դուռները ալիքները:

Քաղաքացիք բարձրացրին իրանց ձեռքերը և երդուեցան իրանց բոլոր ոյժը և արիւնը զոհելու այս սուրբ գործի համար:

«Մի քանի խօսք էլ ինձանից լսեցէք, սիրելի եղբայրներ, ասաց Կլոփեց սրբադանը: Այս կատաղի թշնամին, որ մերձենում է մեր պարիսպներին, կուռն է ոչ թէ միայն մեր քաղաքական ազատութեան և մեր վեհափառ կայսերութեան դէմ, այլ և մեր ամենասիրելի բերստոնէական հաւատի դէմ: Ուրեմն քաջութեամբ պատերազմեցէք մեր սրբութեան համար, սուրբ է ձեր գործը և սրբեալ սուրը, որ դուք անհաւատները դէմ պէտք է մերկացնէք: Աստուած լինի ձեզ հետ:

«Օրհնելի մեզ, սրբազան հայր, գոչեց մի ձայն:

Խոյնը բոլոր քաղաքացիք ծնկանց վերայ ընկան, Շտարեմբերգը նոյնպէս, և Սրբազանը բարձրացնելով իւր ձեռքը օրհնեց նոցա և արձակեց:

Շտարեմբերգը թողեց խորհրդարանը և նստելով իւր ձին գնաց ամրոցները դիտելու:

Սրբազանը ուղղեց իւր քայլերը դէպի Սուրբ Ստեփաննոսի տաճարը, նորան հետեւում էր մի ահագին բազմութիւն կանանց և տղայոց, նորա հետ մէկ տեղ աղօթելու և նորանից մխիթարութիւն հայցելու:

¹⁾ Տես «Արձագանք» № 18.

Բոլոր հրապարակները լի էին զինուորներով՝ ամէն տեղ կազմվում էին ազատ գնդեր, որք չեսոյց մեծ ծառայութիւն արին պաշարեալներին: Ուսանողները ժողովեցան իրանց տնօրէնի ներքոյ և կազմեցին մի առանձին դուռդ 700 հոգուց բաղկացած, նոյնպէս բոլոր պանդոկատները խորհրդական Ֆրանկի առաջնորդութեամբ:

Մոմավաճառները, հացթուխները, կոշկակարները, երեսափոր գործաւորները կազմեցին իրանց մասնաւոր դորադները: Քաղաքացիք կազմել էին 8 զօրաբաժիններ, քաղաքապետ և Լեհէրէրգի հրամանատարութեամբ:

Նոյն երեկոյ Շտարեմբերգին ներկայացրած համառօտ տեղեկատոււն հետեւեալ թուերն էր ցոյց տալիս: Կայսերական գնդերը թուով 13,866, քաղաքացիքը 2382, ասնափները և վաճառականները 4012, ուսանողները 700, արքունի պաշտօնեաներ և ազատականները թուով 1000, ընդամենը 21960 զինեալներ:

Մի հոգի և մի սիրտ միաւորում էր ամէնքը, ստոր զգացմանց նշույն անգամ չէր երևում: Ապաւինած նախախնամութեանը, որ պաշտպան է սուրբ գործոց, սպասում էին նոքա հանդարտ սրտով գալոց օրերին: Կարծես ամէնքը մէկ տեղ մի ընտանիք էին կազմում, հաստատ օրոշմամբ ամեն վտանգ և տառապանք եղբայրաբար բաժանելու, միատեղ ապրելու և միատեղ մեռնելու:

Նոյն գիշերը պարիսպներից տեսնվում էր ամբողջ շըրջակայքը, Լայթաից սկսած մինչև Քաղէն և Մէտրլինգ դիւղերը հրդեհով պատած:

Յուլիս 13-ին արիւնյանի լարեգակը բարձրացաւ հորիզոնից, և Վիէննացիք տեսան պարզապէս Տաճկաց յառաջապահ զօրքը, այն թեթեւ հեծելազորիկը, որ կիսալուսնաձև լեռաններից սկսած մինչև Գանուբի եղբերք և Շպլիններին կոչուած սարից մինչև Նաոսգորֆ դիւղը ստի տակ առած ամենայն ուղղութեամբ կտրատում էր:

Կէսօրին մօտ թշնամին մեծ զօրութեամբ և լանդգնութեամբ առաջ գնաց դէպի արուարձանները, բայց Շտարեմբերգը դիմաւորեց նոցա Կէրնթեան և Վատսէրքունստ աշտարակներից աւերիչ թնդանութիւնների ողջոյններով, որից թշնամին ստիպուած չէտ դարձաւ:

Կերքապէս արուարձանների ճգնաժամը հասաւ, թէև Շտարեմբերգը մինչև այժմ խնայել էր նոցա, բայց նոքա զոհ պիտի լինէին ընդհանուր օգտին: Նա հրաման տուաւ կրակ ձգելու այնտեղ, որպէս զի չեսոյց թշնամեաց իբր պատսպարան չը ծառայէին և գործնով պաշարումը դիւրացնէին:

Կարճ ժամանակում ահագին հրդեհ էր պատել բոլոր շուկաները, եկեղեցիքը, վանքերը և պալատները:

Բայց ինչ վտանգ էր սպառնում քաղաքին սոյն վայրկեանին: Մի քատիկ փոթարկային քամի տուած էր մզում այդ բոցերը դէպի քաղաքը: Անմիջապէս պարսպի մօտ տեղաւորուած էին շինութեան ահագին տաղձակոյտեր և կարելի էր որ դոքա կրակ ընկնէին, և դորանով հրդեհը պիտի պատէր ամբողջ քաղաքը, սրայ չար հետեւանքները անմեթել էին: Շտարեմբերգի հսկայութեան տակ վտանգի առաջ տուեւեցաւ: Հազիւ այս վտանգը անցել էր, և ահա քամին մի քանի հրեղէն կայծեր թռցուց դէպի քաղաքի կենդրոնը և մի քանի բալէստ Շոտտէնհօֆ կոչուած վանքը, մի եկեղեցի և երկու պալատներ բոցերի մէջ էին:

Հրդեհ ընկած տեղի մօտ դատնում էր և պատերազմական պահիստանոցը, որ դեռեղում էին վառօդի պաշարները, հազարաւոր հրեղէն կայծեր թռկվում էին դորս տանիքի վերայ, վտանգը աննկարագրելի էր, կարծես քա-

դաքի պաշարման առաջին օրը վերջինը լինելու միտք ևս ունենալ:

Յանկարձ Հրամանատարի եղբորորդի Գվիդո Շտարեմ-բէրգը հասնում է, նորան հետևում են Հուգոն և գնդապետ Կուսկերտը վտանգին մասնակից լինելու: Այդ քաջ-ընդունակ կանգնած էին 1800 վառօդի տակառների մօտ, որոնք կարող էին ամեն մի վայրկեան հրե ճարակ լինել, մօտ 40 քայլ նոցանից հրդեհը պատել էր այն տախտակեայ անցքը, որ տանում էր դէպի վառօդանոցը: Անթիւ կայծեր թռչում էին նոցա գլխի վերայից և անտանելի էր այն ջերմութիւնը, որ քամին նոցա կողմն էր մղում: Վերջապէս յաջողեցաւ տակառների վերայ ջուր անելով ճայթելու վտանգը մի քանի վայրկեան յետ ձգելու և խորհրդական Լիբէրէրգի և Փօկի օգնութեամբ կարելի եղաւ այն փայտիղէն անցքը քանդելու և կրակը հանգցելու: Բայց տես, մթերանոցի մի պատուհանի շուրջը արդէն բացը պատել էր, մի անգամ ևս ամենայն ինչ ճգնաժամի մէջ էր: Սուրը ձեռքին Գվիդոն ստիպում է մի գործաւորի խուրդն պատուհանը օրմով խցելու, և այսպէս յանդգնութեամբ և հոգւոյ ներկայութեամբ յաջողում է այդ անսահման վտանգը իրաւաւ հեռացնելու: Վերջապէս հողմը դադարում է և անասելի ջանքով կարողանում են կրակը ամեն տեղ խնդել:

Մինչ այս մինչ այն Ղարա Մուստաֆան իւր բանակով արդէն քաղաքին մօտեցել էր: Ճաճկական գնդերից լսել էին հաղաւթաւոր ուրախութեան ձայներ և աղմուկներ, որովհետեւ նոքա յոյս ունէին, որ այդ հրդեհը երկար կը տևէ և քաղաքի տիրելուն նպատակ կը լինի: Մեծ վէճերը կամենալով քաղաքացւոց այդ շփոթութիւնից և առաջին սարսափից օգուտ քաղել, հրամայեց նոյն գեղերն իսկ մեծ աշխատանքով ահազին խրամներ փորել Լէօքէլեան և Բուրգեան աշտարակների հանդէպ:

Նա մեծ ճարտարութեամբ և հեռատեսութեամբ էր ընտրել այս կէտը, առաջինը որ այդտեղ գետինը փորելու և հողը դուրս անելու յարմար էր և երկրորդ, որ վերոյնշեալ երկու աշտարակների միջի պարիսպը խիստ երկայն էր և թնդանօթներով թույլ ամրացրած:

Միւս առաւօտը յուլիսի 14, վիենացեոց աչաց ներկայացաւ մի սարսափելի տեսարան, որ ցոյց էր տալիս նոցա այն վտանգի մեծութիւնը, որի մէջ նոքա գտանում էին:

Իրանց քաղաքի մօտ անտան նոքա միւս այլ աւելել մեծ քաղաք, որ կարծես կախարդական զօրութեամբ գետնից բուսել էր: Վրանների ծայրը տարածւում էր անհուն հեռաւորութեամբ և դոցա շուրջը սիւռուած էին անթիւ սալեր, ուր տիրում էր մի անասելի ժխոր մարդոց, ձիանց, ուղտերի, ջրբների և տաւարի: Բանակի մէջ տեղը բարձրանում էր Ղարա Մուստաֆայի ահազին կանաչագոյն վրանը, զարդարած ոսկեով և արծաթով, և ճակատին փայլում էր ծածանող դրօշակների միջից լուսավառ կիսալուսինը: Նա իշխում էր իւր բանակով բոլոր Դանուբի գաղտերի վերայ, Ղարա Մէհմէդ փաշան բանակում էր Դանուբի ափերի վերայ և միւս փաշաները իրանց անհուն գնդերով ուղևորւած էին Բուրգթօր կոչուած դռնից մինչև Ալէքսանդր և Շտուրէնթօր կոչուած դռները:

Ղարա Մուստաֆան հրամայում է յարձակման փողը փչելու և զօրքերը նեղ շարքերով առաջ են գնում դէպի պարիսպները: Սկսում է մի զարհուրելի ռմբակոծութիւն: Ճաճիկները ուղղում են իրանց թնդանօթները մեծ մատամբ դէպի Սուրը Ստեփաննոսի կաթողիկէն, կայսերական ամրոցը և Լէօքէլեան և Բուրգեան աշտարակները: Բայց այս տեղե-

րիցն էլ գոռում էին թնդանօթները, գետինը դողում էր պարիսպները դողում էին և թանձր ծուխը պատել էր բոլոր շրջակայքը որպէս մի մառախուղ:

Կարճ ժամանակից յետոյ լուում են թնդանօթները, հողմը ցրում է մարախուղը և ահա նիւշերիքը «Ալլահ» գոչելով յարձակում են քաղաքի վերայ, անթիւ նետեր, մատմբ հրդեհն նիւթերով փաթաթած թռչում են պարիսպների վերայով: Ռմբերը սլանում են կիսաշրջաններ կաղմելով քաղաքի վերայով և կործանում ամբողջ տներ և փողոցներ: Բայց դոցա պատճառած վնասները համեմատաբար մեծ չէին, որովհետեւ աներկիւղ և քաջ մարդիկ հանգցնում էին խիղջն ու նոցա: Որքան յանդուգն էր յարձակումը, նոյնչափ յանդուգն և արի էր պաշտպանութիւնը: Թնդանօթները իրանց մահաուրթ ողջոյններով դիմաւորեցին յարձակող նիւշերեաց, պարիսպներից թափւում էին մեծ և մանր գնդակներ հետ մէկ տեղ աչլ և կարկանդակն քարեայ կոյտեր: Ուսանողները, որ ամենալուսնադաւոր տեղերն էին իրանց խնդրել, քաջութեան հրաշքներ էին գործում:

Վերջապէս արեւ մայր է մտնում և վերջ դնում այսօրեան ծանր աշխատանք: Թշնամին իւր այսօրեան թափած ճիգերը տուժեց մի քանի հարիւր մարդոց կորստեամբ:

Այս առաջին յարձակման յետ մղելը անհաւատալի կերպով մեծացրեց վիշննացւոց քաջութիւնը, նոցա ուրախութեան աղմուկները մինչև լճնամեաց բանակն էին հասնում:

Բայց մինչև էր կարող էին նոքա դիմադրել այս տասնապատիկ աւելի մեծ զօրքին, որ նոցա պարիսպների միւս կողմը բանակած էր:

Գ. Աբուլ-Էմն

(Կը շարունակուի):

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սարգուի Fedora վերջին գրութեանը ներկայացուել է արդէն 130 անգամ և 1.041,560 ֆրանկ եկամուտ է տուել որ միջին թուով իւրաքանչիւր ներկայացումի համար անում է 8,012 ֆրանկ: Այդ գումարից Սարգուն ստացել է 15% այսինքն 1.6,284 ֆրանկ, Սարա Բենարը 145,000 ֆրանկ:

Մայիսի 3-ին Charivari զաւեշտական թերթը տօնեց իւր գոյութեան յիսուսն մեայ ցօրելեանը: Այս առիթով գլխաւոր խմբագիր Վիրօնը մի հանդիսաւոր հացկերոյթ տուեց: Թերթը հիմնուած է յուլիսի միապետութեան առաջին տարիներում պ. Ֆիլիպսի ձեռքով: Մի ամբողջ շարք հռչակաւոր մատենագիրների աշխատակցել է այդ հանդիսին, բայց իւր յաջողութեան գլխաւոր պատճառը եղել են այն զաւեշտական նկարները, որ մատակարարել են թերթին նախ Գրանվիլը և ապա Դօմիէ, Գալարնի, Համ և Դրեվին:

Մի հետևանք էր: Այս օրերը լայն տեսակ վեճերով և զբոսով հետևեալ վերնագրով. «Պարլամենտական պերճախօտութեան ծաղիկներ և մարգարիտներ: Րազխարտի պատգամաւորների ճառերի ծաղիկաքաղ, ուսումնարանների վերաբերեալ նոր օրէնքի վերջաւանութեանց առիթով. պարուհիները և իւր մէջ պատգամաւորների բոլոր սրամտութիւնները, տրամաբանական եզրակացութիւնները, ուր նկատուողութիւնները, գեղեցիկ դարձուածքները և հիմնաւոր պատճառաբանութիւնները: Այլու բնական կերպով կազմել է չէսերի, լեհացիների և կղերականների մի յարգողը՝ և ուսումնարանի, երեխայից և մարդկանց մի բարեկամ: Վերնա 1883 թ: Հրատարակութիւն բաժանորդագրական գրաւաճառանոցի 9. Աւտերշտատէ քաղաքամասը թիւ 32».

Գրուածքը ութամսէ լեւելի է հաւատար և պարուհիները է իւր մէջ 16 սորիտակ, գատարի երեսներ:

Մայիսի 6-ին Փարիզում Մալքերի Հրապարակի վերայ մի արձան է կանգնեցրած Ա. Է. ք. ա. ն. դ. ր. Ի. Է. մ. ա. ի. ն: Այս արձանը վարագոյնով ծածկուած կը մնայ մինչև այն օրը երբ կը նշանակուի արձանի հանդիսաւոր բացումը:

Խմբագիր-Հրատարակիչ ԱՐԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անկարող լինելով տպագրել «ՎԻՇԱՊ» անունով մի գրքով Տաճկահայ մշակների կեանքից, դիմում եմ հայ հասարակութեան օգնութեանը: Մի օրինակի համար գինը նշանակուած է 40 կոպէս: Բաժանորդագրութիւնը բացուած է: Ցանկացողները Թիֆլիսում կարող են ստորագրուել՝ 1 պ. Շահվերդեանի լրագրական դորձակալութեան մէջ: — 2 պ. Միրզաջան Տէր-Յովհաննիսեանի մօտ, Մոսկովսկայա պեկարնիայում: — Եւ վերջապէս ՝ 3 պ. Խոջայեանի ծխախոտի մագաղինում, «Փոխադարձ վարկի ընկերութեան» բանկի տակ, Իսահակ Ապրեանեանի մօտ: — Օտարաքաղաքացիք, բայց իրանց քաղաքում գտնուող գործակալներից, կարող են դիմել և Թիֆլիս լիշեալ հասցէներով:

Ստորագրող:

(2—4)

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐԿԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Պատիւ ունի սորանով յայտարարելու, որ հետեւեալ անձանց անշարժ կալուածքները, որոնք իբրեւ գրաւական ընդունուած են ընկերութեան կողմից, կանոնադրութեան § 72-ի համաձայն ենթարկվում են հրապարակական վաճառումի, աչքի առաջ ունենալով, որ այս անձինքը չեն ներկայացրել կանոնադրութեամբ սահմանեալ դրամական հատուցումները:

Վաճառումը կարող է լետաձգուել միայն այն ժամանակ, եթէ հատուցանուին պատկանելի վճարումները և ապառիկները մինչև աճուրդի օրը:

Կալուածատէրերի անունները և ազգանունները	Կալուածների տեսակը	Որտեղ է գրտնվում կալուածքը
Կերեսելիձէ, Անաստասիա Գէորգիւնի	1) Մի յարկանի տուն 2) 2 աւարտուած մի բաժնի 9-դ մալարկանի տուն: Եր-սում, Ավճալի փողու տան տակ գրտն-ված գետինը 134 ⁴ / ₁₀ քառակուսի սաժէն է:	Թիֆլիսի երկրորդ բաժնի 9-դ մալարկանի տուն, Ավճալի փողու տան տակ գրտն-ված գետինը 134 ⁴ / ₁₀ քառակուսի սաժէն է:
Սաչկով, Նիկոլայ Գրիգորիւնի	Երկու յարկանի քառաշէն տուն: Գետինը 80 ¹ / ₂ քառ. սաժէն:	Թիֆլիսի երկրորդ բաժնի 10-դ մալարկանի տուն, Նիկոլայեւսկի փողոցի վերայ:
Աղամալեան Նատալիայ	Երկարկանի տուն: Գետինը—119 քառ. սաժէն:	Թիֆլիսի առաջին բաժնի երկրորդ մասում, Սօլովակ:
Սամոյլով, Զինովի Սամոյլովի	Երկարկանի տուն: Գետինը—168 քառ. սաժէն:	Թիֆլիսի երկրորդ բաժնի 10-դ մասում, Գիդուբէ:
Թամամշեան Ստեփան	Մի յարկանի տուն: Գետինը—180 քառ. սաժէն:	Թիֆլիսի երկրորդ բաժնի 10-դ մասում, Պրօէկտնի փողոցի վերայ:
Դավիդով, Գիւրգեն Գիւրգենի	Երեք յարկանի տուն 70 քառ. սաժէն գետինով և բացի այս գետնի մի առանձին կտոր 1 արշ: 9 ¹ / ₄ վերջ. լայնութեամբ և 21 ¹ / ₄ արշ. երկարութեամբ:	Երկրորդ բաժնի 7-դ Հովաթարեան մասում, Սուրբ Կարապետի փողոցի վերայ:
Շարիմա, Նեան, Ասլան	Մի յարկանի տուն, որին կից են մի չորս յարկանի, երեք երկարկանի և մէկ մի յարկանի շէնքեր: Գետինը 224 ¹ / ₂ քառ. սաժէն:	Թիֆլիսի առաջին բաժնի 3-դ մասում, Սուխարկանի և Պալի-յանի փողոցների միջև:

(2) 2

ՑՈՒՑԱԿ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՅ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԴՊՐԱՆՈՅԻ

Մայիս	Դասատուն	Ա. ռ. ա. ր. կ. ա. լ.	Ը ն թ ե ր ա կ ա ն ե ր
9	Գ և Գ զ.	Ալգերրա	պ. Գ. Վարձելեան
»	Գ	Հայոց լեզու	պ. Գ. Տէր Յարուլթիւնեան
»	Ե	Ռուս. լեզու	պ. Ի. Թանդեան
»	Զ (երեկ.)	Երկրաչափութիւն	պ.պ. Մ. Սալամբէգեան և Գ. Վարձելեան
10	Բ և Բ զ.	Թուաբանութիւն	Պ. Ա. Յովհաննիսեան
»	Գ և Գ զ.	Հայոց լեզու	պ. Գ. Տէր Յարուլթիւնեան
»	Զ (երեկ.)	Ֆիզիքա և Տիեզերագրութիւն	պ.պ. Ա. Մանդինեան, Ա. Քիշմիշեան
11	Ա և Ա զ.	Սուրբ. պատմութիւն	Հ. Ե. Երզնկեան
»	Գ	Ռուս. լեզու	պ. Ի. Թանդեան
»	Գ և Ե	Ալգերրա	պ. Վարձելեան
»	Ե (երեկ.)	Տօմար	պ. Ա. Յովհաննիսեան
12	Ա և Ա զ.	Հայոց լեզու	պ. Մ. Պալեան
»	Գ և Գ զ.	Թուաբանութիւն	պ. Ա. Յովհաննիսեան
»	Գ և Ե	Կրօն և եկեղ. պատմութիւն	Հ. Հ. Յ. Սուղանաճեան և Ղ. Խարաղեան
»	Ե	Ռուս պատմութիւն	պ.պ. Ա. Յովհաննիսեան և Ա. Մանդինեան
»	Զ (երեկ.)	Ռուս. լեզու	պ.պ. Վ. Սուլթանեան և Ա. Մանդինեան
13	Բ և Բ զ.	Սուրբ. պատմութիւն	Հ. Ե. Երզնկեան
»	Գ և Գ զ.	Բուսաբանութիւն	Պ.պ. Ա. Յովհաննիսեան և Ի. Թանդեան
14	Գ և Գ զ.	Թուաբանութիւն (բանաւոր)	պ. Ա. Յովհաննիսեան
»	Գ	Ռուս. աշխարհագրութիւն	պ.պ. Ի. Թանդեան և Ա. Մանդինեան
»	Զ (երեկ.)	Ֆրանս. լեզու	պ.պ. Քիշմիշեան և Ի. Թանդեան
17	Զ (երեկ.)	Ընդհ. գրականութիւն	պ.պ. Մ. Պալեան և Ի. Թանդեան
18	Փոքր պատր.	Հայոց լեզու և Թուաբանութիւն	պ.պ. Գ. Շահբուղդեան, Ա. Սպարապետ.
»	Զ (երեկ.)	Զախագրութիւն	Հ. Յ. Սուղանաճեան
19	Միջ. պատր.	Կրօն, Հ. լեզու, Թուաբ. և բնագիտ.	պ.պ. Գեղամեան, Ա. Սպարապետեան
»	Զ (երեկ.)	Ազգային պատմութիւն	պ.պ. Մ. Պալեան և Ա. Յովհաննիսեան
24	Զ (երեկ.)	Ընդհ. պատմութիւն	պ. Յ. Շիշմանեան
30	Զ (երեկ.)	Աշխարհագրութիւն	պ.պ. Ի. Թանդեան և Մանդինեան

Առաւօտուն քննութիւնները 11 1/2 ժամէց, իսկ երեկոյեանները 5 1/2 ժամէց: